ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
Казахский национальный педагогический университет имени Абая

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
Abai Kazakh National Pedagogical University

PUBLISHED SINCE 1944

1 (401)

JANUARY – FEBRUARY 2023

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

БИЛЯЛОВ Дархан Нұрланұлы, PhD, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЬЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н=2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н =2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».
ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print).
Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген
№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.
Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*
Мерзімділігі: жылына 6 рет.
Тиражы: 300 дана.
Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19
http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2023

Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансеит Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

БИЛЯЛОВ Дархан Нурланович, PhD, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального педагогического университета им. Абая (Алматы, Казахстан), **H = 2**

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **H = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **H = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **H = 6**

ЛУКЬЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **H = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **H = 4**

СЕМБИЕВА Ляззат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **H = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **H=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **H = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **H=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **H = 3**

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».
ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print).
Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы). Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан **№ 16895-Ж,** выданное 12.02.2018 г.
Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*
Периодичность: 6 раз в год.
Тираж: 300 экземпляров.
Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19
http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2023

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhanseit Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

DEPUTY CHIEF DIRECTOR:

BILYALOV Darkhan Nurlanovich, Ph.D, Honorary Member of NAS RK, Rector of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

SCIENTIFIC SECRETARY;

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 6**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 4**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarin (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3.**

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.
ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print).
Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of
a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж,** issued on 12.02.2018.
Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*
Periodicity: 6 times a year.
Circulation: 300 copies.
Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19
http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2023

Address of printing house: ST «Aruna», 75, Muratbayev str, Almaty.

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

Е.Б. Абдимомынов, Т.Р. Абдыкадырова
М. ӘУЕЗОВТІҢ ӘҢГІМЕЛЕРІН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕР................................14

Д. Айтенова, Хулия Касапоглу Ченгел, Ф. Турсуманова, М. Исакулова
ҚАРАХАН ДӘУІРІ ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР.......................................29

Б. Акмагамбетова, Г. Сәрсеке
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУДАҒЫ СҰХБАТТЫҢ РӨЛ...40

С.С. Анапияева
ЦИФРЛЫҚ ДИЗАЙНДЫ ЖОБАЛАУ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ӘДЕБИ МӘТІНДЕРДЕГІ КӨРКЕМДЕГІШ ҚҰРАЛДАРДЫ ТАНУ БІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ..55

Ж.Б. Ахметова, Ж.А. Орынханова, Г.А. Сейдуллаева, Э.И. Турсунбаева
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫ ОҚЫТУШЫЛАРЫНЫҢ ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ...70

Ә.И. Әбілтаева, К.А. Жумагулова, Л.М. Мамбетова, К.Б. Тлегенова
ИНТЕГРАЦИЯ НЕГІЗІНДЕ БОЛАШАҚ БИОЛОГ ПЕДАГОГТЕРІН КӘСІБИ ДАЯРЛАУДЫҢ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ...88

Е. Бурибаев, Ж. Хамзина, Л. Сафронова, Т. Килыбаев, Т. Әпендиев
ҚАЗАҚСТАННЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНДЕ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ...104

Г.А. Ергалиева, Л.М. Маденова, Ж.Ж. Нәбиева
ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ҚҰНДЫЛЫҚ БАҒДАРЫНЫҢ ӨЗГЕРУ СЕБЕПТЕРІ.........................122

С.Ж. Жанжигитов, Б. Әбдуәлиұлы
СТУДЕНТТЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ.......140

Г.А. Кажигалиева, А. Еркебекова, Г.А. Орынханова
МЕКТЕПТЕГІ ОРЫС ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС...................................160

Ж.Б. Кдыралиева, Г.С. Балтабаева, Р. Жәлиқызы
ЕЖЕЛГІ ДӘУІР ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ...172

А.Б. Кудасбекова, А.П. Мынбаева, О.А. Стычева, Д. Байғұтова
ЖОО-ДАҒЫ ӘДЕБИЕТ ПӘНІНДЕ ЛИНГВОСТИЛИСТИКАЛЫҚ ТАЛДАУ........................180

Ж.Г. Кулекенова, З.Б. Ешимбетова, Б.Н. Агабекова, Ш.А. Акимбекова
ЖОҒАРЫ КУРС СТУДЕНТТЕРІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУДА ШЕТ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ...190

К. Мухтарқызы, Г.М. Абильдинова
ТОЛЫҚТЫРЫЛҒАН ШЫНАЙЫЛЫҚ МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАРЫНЫҢ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫНА ӘСЕРІ........201

М.М. Нуризинова, М.К. Скаков, Ш.Ж. Раманкулов
БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ ТРИБОЛОГИЯ ТУРАЛЫ ТҮСІНІКТЕРІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫН ЗЕРТТЕУ........212

А.Б. Туркменбаев, Э.А. Абдыкеримова, Б.У. Куанбаева, М.Е. Рахметов
БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ........223

ЭКОНОМИКА

А.Б. Әбілқасым, Ғ.М. Жұрынов, Т.Н. Маширова, А.А. Иманбаев, А.Т. Шитенова
КӘСІПОРЫНДА ЗАМАНАУИ САТУ ЛОГИСТИКАСЫН ЕНГІЗУ МЕХАНИЗМІ........238

М.Е. Абылкасымова, Ш.Ж. Шунеев, С.А. Джуатова
ЭКОНОМИКАНЫ НЕСИЕЛЕНДІРУДІҢ ТЕПЕ – ТЕҢДІК ЖӘНЕ ШАМАДАН ТЫС ӨСУ ҚАРҚЫНЫН БАҒАЛАУ........248

Б.А. Альпенова, Д.Б. Муратова, Л.Т. Сарыкулова, К.А. Абдыкулова, Н.Х. Маулина
ҚАЗАҚСТАН ӨҢІРЛЕРІН ҚАРЖЫЛАНДЫРУДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘСЕРІН БАҒАЛАУ........278

Ж.А. Бабажанова, Д.А. Бекешева, А.К. Оралбаева, С.Ч. Примбетова, М.С. Толысбаева
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ПРОЦЕСТЕРДІ ДАМЫТУДЫҢ МОДЕЛІН ӘЗІРЛЕУ........290

Ж. Байшукурова, Р. Якудина, С. Серикбаев, К. Камали, А. Нурманов
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖҮЙЕСІНІҢ ҚЫЗМЕТІНІҢ ҚАЗІРГІ ПАРАМЕТРЛЕРІН ЗЕРТТЕУ........304

А.Н. Бейсембина, С.К. Кунязова, А.Ж. Бұхарбаева, А.Т. Султанов, Р.К. Айтманбетова
ЭКОНОМИКАНЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ ЖАҒДАЙЫНДА ХАЛЫҚТЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУДЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ КОНТЕКСТІНДЕГІ ЕҢБЕК НАРЫҒЫ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ МӘНІ МЕН РӨЛІ........316

С.Т. Дошманова, Б.Ж. Болатова, А.А. Курманалина, Б.М. Таскарина, А.М. Сапаргали
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСУДІ ЫНТАЛАНДЫРУДАҒЫ ҒЫЛЫМНЫҢ РӨЛІ МЕН МАҢЫЗЫ........325

З.О. Иманбаева, Г.С. Мукина, Ж.А. Бабажанова, Ж.К. Аймагамбетова, Г.Д. Кенжебаева
ЕУРОПАЛЫҚ ОДАҚ ЕЛДЕРІНІҢ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ КООПЕРАТИВТЕРІ САЛАСЫНДАҒЫ ТӘЖІРИБЕСІ........336

Б.А. Мархаева, М.У. Бейсенова, А.К. Мурзалиева
МЕЙРАМХАНАЛАРДА ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУ ҮШІН РЕЛЕВАНТТЫҚ ШЫҒЫНДАРДЫ ТАЛДАУ........347

С.Т. Мусина, М.К. Асанова, А.Б. Мыржыкбаева, Е.Т. Акбаев, А.И. Нагорная
КӨШІ-ҚОН СЕБЕПТЕРІН ЗЕРТТЕУ: ПАНДЕМИЯ КЕЗІНДЕГІ COVID-19 ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ РЕЙСТЕР АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТЫ ТАЛДАУ................................357

Қ.Т. Нұралина, С.А. Азылканова, Ж.А. Абылкасимова, Л.М. Шаяхметова, Д.М. Акишева
АЙМАҚ ЭКОНОМИКАСЫН ДАМЫТУДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ..369

Б.К. Нурмаганбетова, Г.Ж. Рысмаханова, М.Ш. Кушенова, А.Ж. Машаева, А.Ж. Оспанбаева
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ САЛАСЫНА ШЕТЕЛ ИНВЕСТИЦИЯЛАРЫН ТАРТУ МӘСЕЛЕСІ...382

О. Рыскельді, В. Шеломенцева, М. Миркович, А. Нургалиева
АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫН ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ БОЛАШАҒЫ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ........395

М.Х. Саидов, Н.А. Ашурметова, Б.Б. Қалықов, Г.М. Рахимжанова, Г.Т. Хамдамова
ОРГАНИКАЛЫҚ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ........................410

М.Р. Сихимбаев, Г.Н. Сраилова, З.К. Калиаскарова, Қ.Б. Жұманазаров, А.Ж. Асаинов
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ҰЛТТЫҚ СТАНДАРТТАР БАЗАСЫНДА БАҒАЛАУДЫ ДАМЫТУ...422

А.Г. Утжанова, А.О. Жагыпарова
МҰНАЙ ФЬЮЧЕРСТЕРІ НАРЫҒЫНЫҢ ДАМУЫН ТАЛДАУ..439

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Е.Б. Абдимомынов, Т.Р. Абдыкадырова
МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБУЧЕНИЯ РАССКАЗАМ М. АУЭЗОВА....................................14

Д. Айтенова, Хулия Касапоглу Ченгел, Ф. Турсуманова, М. Исакулова
ОСНОВЫ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ ЭПОХИ КАРАХАНА.....................29

Б. Акмагамбетова, Г. Сарсеке
РОЛЬ ИНТЕРВЬЮ В РАЗВИТИИ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ
ОБУЧАЮЩИХСЯ..40

С.С. Анапияева
МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ
УМЕНИЙ ОПРЕДЕЛЯТЬ ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ СРЕДСТВА В ЛИТЕРАТУРНЫХ
ТЕКСТАХ ПОСРЕДСТВОМ ПРОЕКТИРОВАНИЯ ЦИФРОВОГО ДИЗАЙНА..........................55

Ж.Б. Ахметова, Ж.А. Орынханова, Г.А. Сейдуллаева, Э.И. Турсунбаева
ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ
ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ...70

Ә.И. Әбілтаева, К.А. Жумагулова, Л.М. Мамбетова, К.Б. Тлегенова
ТЕНДЕНЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-
БИОЛОГОВ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАЦИИ...88

Е. Бурибаев, Ж. Хамзина, Л. Сафронова, Т. Килыбаев, Т. Апендиев
ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ
УНИВЕРСИТЕТЕ КАЗАХСТАНА...104

Г.А. Ергалиева, Л.М. Маденова, Ж.Ж. Набиева
ПРИЧИНЫ ИЗМЕНЕНИЯ ЦЕННОСТНЫХ ВЗГЛЯДОВ ПОДРОСТКОВ................................122

С.Ж. Жанжигитов, Б. Абдуалиулы
МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВОЙ ГРАМОТНОСТИ СТУДЕНТОВ.......................140

Г.А. Кажигалиева, А. Еркебекова, Г.А. Орынханова
РАБОТА С ТЕКСТОМ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ....................................160

Ж.Б. Кдыралиева, Г.С. Балтабаева, Р. Жәлиқызы
МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ДРЕВНЕЙ
ЛИТЕРАТУРЕ...172

А.Б. Кудасбекова, А.П. Мынбаева, О.А. Стычева, Д. Байғұтова
ЛИНГВОСТИЛИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ЛИТЕРАТУРЕ
ВУЗЕ...180

Ж.Г. Кулекенова, З.Б. Ешимбетова, Б.Н. Агабекова, Ш.А. Акимбекова
ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В РАЗВИТИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ СТАРШИХ КУРСОВ181
В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ...190

К. Мухтарқызы, Г.М. Абильдинова
ВЛИЯНИЕ УЧЕБНЫХ МОБИЛЬНЫХ ПРИЛОЖЕНИЙ ДОПОЛНЕННОЙ РЕАЛЬНОСТИ НА МОТИВАЦИЮ УЧЕНИКОВ ВО ВРЕМЯ УРОКА........201

М.М. Нуризинова, М.К. Скаков, Ш.Ж. Раманкулов
ИССЛЕДОВАНИЕ СФОРМИРОВАННОСТИ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ О ТРИБОЛОГИИ........212

А.Б. Туркменбаев, Э.А. Абдыкеримова, Б.У. Куанбаева, М. Рахметов
ОПЫТ ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ........223

ЭКОНОМИКА

А.Б. Әбілқасым, Ғ.М. Жұрынов, Т.Н. Маширова, А.А. Иманбаев, А.Т. Шитенова
МЕХАНИЗМ ВНЕДРЕНИЯ СОВРЕМЕННОЙ ЛОГИСТИКИ СБЫТА НА ПРЕДПРИЯТИИ........238

М.Е. Абылкасымова, Ш.Ж. Шунеев, С.А. Джуатова,
ОЦЕНКА РАВНОВЕСНОГО И ЧРЕЗМЕРНОГО ТЕМПОВ РОСТА КРЕДИТОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ........248

Б.А. Альпенова, Д.Б. Муратова, Л.Т. Сарыкулова, К.А. Абдыкулова, Н.Х. Маулина
ОЦЕНКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ЭФФЕКТА ФИНАНСИРОВАНИЯ РЕГИОНОВ КАЗАХСТАНА........278

Ж.А. Бабажанова, Д.А. Бекешева, А.К. Оралбаева, С.Ч. Примбетова, М.С. Толысбаева
РАЗРАБОТКА МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН........290

Ж. Байшукурова, Р. Якудина, С. Серикбаев, К. Камали, А. Нурманов
ИССЛЕДОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ПАРАМЕТРОВ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН........304

А.Н. Бейсембина, С.К. Кунязова, А.Ж. Бухарбаева, А.Т. Султанов, Р.К. Айтманбетова
СУЩНОСТЬ И РОЛЬ ЭКОНОМИКИ РЫНКА ТРУДА В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ........316

С.Т. Дошманова, Б.Ж. Болатова, А.А. Курманалина, Б.М. Таскарина, А.М. Сапаргали
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ НАУКИ В СТИМУЛИРОВАНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА........325

З.О. Иманбаева, Г.С. Мукина, Ж.А. Бабажанова, Ж.К. Аймагамбетова, Г.Д. Кенжебаева
ОПЫТ СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В ОБЛАСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВОВ........336

Б.А. Мархаева, М.У. Бейсенова, А.К. Мурзалиева
АНАЛИЗ РЕЛЕВАНТНЫХ ЗАТРАТ ДЛЯ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ В РЕСТОРАНАХ........347

С.Т. Мусина, М.К. Асанова, А.Б. Мыржыкбаева, Е.Т. Акбаев, А.И. Нагорная
ИЗУЧЕНИЕ ПРИЧИН МИГРАЦИИ: АНАЛИЗ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ COVID-19 И МЕЖДУНАРОДНЫМИ РЕЙСАМИ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ..357

К.Т. Нуралина, С.А. Азылканова, Ж.А. Абылкасимова, Л.М. Шаяхметова, Д.М. Акишева
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ РЕГИОНА...369

Б.К. Нурмаганбетова, Г.Ж. Рысмаханова, М.Ш. Кушенова, А.Ж. Машаева, А.Ж. Оспанбаева
ПРОБЛЕМА ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ИННОВАЦИОННУЮ СФЕРУ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН...382

О. Рыскельдi, В. Шеломенцева, М. Миркович, А. Нургалиева
ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА.................395

М.Х. Саидов, Н.А. Ашурметова, Б.Б. Калыкова, Г.М. Рахимжанова, Г.Т. Хамдамова
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЧЕСКОГО СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА....................410

М.Р. Сихимбаев, Г.Н. Сраилова, З.К. Калиаскарова, К.Б. Жуманазаров, А.Ж. Асаинов
РАЗВИТИЕ ОЦЕНКИ НА БАЗЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН...422

А.Г. Утжанова, А.О. Жагыпарова
АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ РЫНКА НЕФТЯНЫХ ФЬЮЧЕРСОВ...439

CONTENTS

PEDAGOGY

Y.B. Abdimomynov, T.R. Abdykadyrova
METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF TEACHING M. AUEZOV'S STORIES.......................14

D. Aitenova, Hulya Kasapoglu Cengel, F. Tursumanova, M. Isakulova
ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING LITERATURE OF THE KARAKHAN ERA......................29

B. Akmagambetova, G. Sarseke
THE ROLE OF INTERVIEWS IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' RESEARCH SKILLS...40

S.S. Anapiyayeva
METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR THE FORMATION OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S SKILLS TO IDENTIFY ARTISTIC MEANS IN LITERARY TEXTS THROUGH DIGITAL DESIGN...55

Zh. Akhmetova, Zh. Orynkhanova, G. Seidullayeva, E. Tursunbayeva
PROBLEMS OF FORMATION OF DIGITAL LITERACY OF TEACHERS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION...70

A. Abiltayeva, К. Zhumagulova, L. Mambetova, К. Тлегенова
TRENDS IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS BASED ON INTEGRATION...88

Ye. Buribayev, Zh. Khamzina, L. Safronova, T. Kilybayev, T. Apendiyev EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF SCIENTIFIC RESEARCH AT THE PEDAGOGICAL UNIVERSITY OF KAZAKHSTAN...104

G. Yergaliyeva, L. Madenova, Zh. Nabieva
REASONS FOR CHANGING THE VALUE VIEWS OF ADOLESCENTS....................................122

S.Zh. Zhanzhigitov, B. Abdualiuly
METHODS OF FORMATION OF LEGAL LITERACY OF STUDENTS.......................................140

G.A. Kazhigalieva, A. Yerkebekova, G. Orynkhanova
WORKING WITH TEXT IN RUSSIAN LANGUAGE LESSONS AT SCHOOL.............................160

Zh.B. Kadyralieva, G.S. Baltabayeva, R. ZHalikyzy
METHODOLGY OF TEACHING NATIONAL VALUES IN ANCIENT LITERATURE..............172

A.B. Кudasbekova, A.P. Mynbayeva, O.A. Stycheva, D.N. Baigutova
LINGUISTIC AND STYLISTIC ANALYSIS AT THE LESSONS OF LITERATURE AT THE UNIVERSITY...180

Zh.G. Kulekenova, Z.B. Yeshimbetova, B.N. Agabekova, Sh.A. Akimbekova
FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF UNDERGRADUATES' PROFESSIONAL COMPETENCE 190

K. Mukhtarkyzy, G. Abildinova
IMPACT OF AUGMENTED REALITY LEARNING MOBILE APPLICATIONS ON STUDENTS' MOTIVATION DURING LESSONS...201

M. Nurizinova, M. Skakov, Sh. Ramankulov
THE STUDY OF THE FORMATION OF IDEAS OF FUTURE SPECIALISTS ABOUT TRIBOLOGY...212

A. Turkmenbaev, E. Abdykerimova, B. Kuanbayeva, M. Rakhmetov
EXPERIENCE IN THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS...223

EKONOMICS

A.B. Abylkasym, G.M. Zhurynov, T.N. Mashirova, A.A. Imanbayev, A.T. Shitenova
THE MECHANISM OF IMPLEMENTATION OF MODERN SALES LOGISTICS AT THE ENTERPRISE...238

M. Abylkassymova, Sh. Shuneyev, S. Juatova
ASSESSMENT OF THE EQUILIBRIUM AND EXCESSIVE GROWTH RATES OF LENDING TO THE ECONOMY...248

B. Alpenova, D. Muratova, L. Sarykulova, K. Abdykulova, N. Maulina
ASSESSMENT OF THE SOCIO-ECONOMIC EFFECT OF FINANCING THE REGIONS OF KAZAKHSTAN...278

Z. Babazhanova, D. Bekesheva, A. Oralbayeva, S. Primbetova, M. Tolysbayeva
MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN AGRICULTURE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN...290

ZH. Baishukurova, R. Yakudina, S. Serikbayev, K. Kamali, A. Nurmanov
STUDY OF MODERN PARAMETERS OF THE FUNCTIONING OF THE ECONOMIC SYSTEM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN...304

A. Beisembina, S. Kunyazova, A. Bukharbayeva, A. Sultanov, R. Aitmanbetova
THE ESSENCE AND ROLE OF THE LABOR MARKET ECONOMY IN THE CONTEXT OF EMPLOYMENT PROVISION IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC TRANSFORMATION...316

S.T. Doshmanova, B.Zh. Bolatova, A.A. Kurmanalina, B.M. Taskarina, A.M. Sapargali
THE ROLE AND IMPORTANCE OF SCIENCE IN STIMULATING ECONOMIC GROWTH...325

Z.O. Imanbayeva, G. Mukina, Z. Babazhanova, Zh.K. Aimagambetova, G.D. Kenzhebayeva
EXPERIENCE OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES IN THE FIELD OF AGRICULTURAL COOPERATIVES...336

B. Markhayeva, M. Beisenova, A. Murzaliyeva
ANALYSIS OF RELEVANT COSTS FOR DECISION MAKING IN RESTAURANTS.............347

S. Mussina, M. Assanova, A. Myrzhykbayeva, Y. Akbayev, A. Nagornaya
EXPLORING MIGRATION CAUSES: ANALYSIS OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN COVID-19 AND INTERNATIONAL FLIGHTS DURING THE PANDEMIC PERIOD.............357

K.T. Nuralina, S.A. Azylkanova, J.A. Abylkasimova, L.M. Shayakhmetova, D.M. Akisheva
FOREIGN EXPERIENCE OF STATE REGULATION OF REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT............369

B. Nurmaganbetova, G. Rysmakhanova, M. Kushenova, A. Mashayeva, A. Ospanbayeva
THE PROBLEM OF ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT IN THE INNOVATIVE SPHERE OF THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN............382

O. Ryskeldi, V. Shelomentseva, M. Mirkovic, A. Nurgaliyeva
PROSPECTS AND CHALLENGES IN DIGITALIZATION OF AGRICULTURE............395

M.H. Saidov, N.A. Ashurmetova, B.B. Kalykova, G.M.Rakhimzhanova, G.T. Khamdamova
THEORETICAL FOUNDATIONS OF ORGANIC AGRICULTURE............410

M.R. Sikhimbayev, G.N. Srailova, Z.K. Kaliaskarova, K.B. Zhumanazarov, A.Zh. Asainov
DEVELOPMENT OF ASSESSMENT ON THE BASIS OF NATIONAL STANDARDS IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN............422

A. Utzhanova, A. Zhagyparova
ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE OIL FUTURES MARKET............439

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 1, Number 401 (2023), 29-39
https://doi.org/10.32014/2023.2518-1467.420
UDK 8.82. 82-1/9

© D.Aitenova[1], Hulya Kasapoglu Cengel[2], F. Tursumanova[3] , M. Isakulova[4], 2023

[1] Kazakhstan State Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan;
[2]Hulya Kasapoglu Cengel. Ankara Hacı Bayram Veli University;
[3]Tursumanova F.Zh. Shymkent University, Shymkent, Kazakhstan;
[4]Isakulova M.M. Shymkent University, Shymkent, Kazakhstan.
E-mail: daytenova@mail.ru

ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING LITERATURE OF THE KARAKHAN ERA

Aitenova Dinara Orazbaevna – PHD student of the South Kazakhstan State Pedagogical University, 13, Baitursynov Street, Shymkent city, Kazakhstan
E-mail: daytenova@mail.ru, *https://orcid.org/0000-0001-5765-3625;*
Hulya Kasapoglu Cengel – Ankara Hacı Bayram Veli University;
Fatima Tursumanova – Shymkent University Kazakhstan, Shymkent
E-mail: *fati.1978@bk.ru, https://orcid.org/ 0000-0003-2782-3755;*
Meruyert Isakulova – Shymkent University Kazakhstan, Shymkent
E-mail: *meruertisakulova@mail.ru, https://orcid.org/0000-0002-2673-7006.*

Abstract. The article discusses the issues of teaching the literature of the Karakhan era, effective directions, approaches to the organization of the teaching process and current problems of teaching. The author, raising the issue of teaching the literature of Karakhan era as a separate subject studied in the context of the literature of antiquity, shares new ideas, closely linking this issue with the functions of literature, socio-cultural and educational issues relevant to the time. The talk touches on the meta-disciplinary specificity of literature as a source of metadata that reflects the life of its time, a changing force based on thinking and inquiry, research and discovery. The article will focus on the teaching of the discipline, educational paradigms and methods of teaching and the results of practices oriented towards the search for the individual. One of the author's new ideas, which aims to provide a comprehensive view of the aspects and foundations of teaching Karakhan heritage as a separate discipline within the framework of humanities education, is to define the

place of the work in the space of time along with the assimilation of knowledge, to open the door to new directions in the study of the work, to free-thinking research, to give priority to a deeper knowledge of the essence and meaning of literary heritage. Stressing that the literature of the Karakhan era is a vivid example of human culture and values of Turkic peoples, the author reflects on the problems of educational potential, meta-disciplinarity. In the era of globalization, along with good knowledge of national culture, it is especially important to train young scholars who are able to discuss and raise the issue of current problems of cultural and literary heritage, to study and present it at the level of the best examples of world culture. From this point of view, education of literary heritage in the aspect of modern educational paradigms, awareness of the need for pedagogical competence to convey its values to the society, generations at their own level, are the steps that correspond to the requirements of the time. The article emphasizes that the educator is responsible for developing, instilling feelings of integrity and curiosity, creativity and profound knowledge in future professionals, freely entering the world educational space and recognizable by the identity of their culture, personal position in science and education of our country.

Keywords: functions of literature, literature of Karakhan period, educational paradigms, meta-disciplinary aspect, educational potential, metadata.

© Д. Айтенова[1], Хулия Касапоглу Ченгел[2] ,Ф. Турсуманова[3], М. Исакулова[4], 2023

[1]Д.Айтенова Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан;
[2]Хулия Касапоглу Ченгел. Хажы Байрам университеті Анкара;
[3]Турсуманова Ф.З. Шымкент Университеті, Шымкент, Қазақстан;
[4]Исакулова М.М. Шымкент Университеті, Шымкент, Қазақстан.
E-mail: *daytenova@mail.ru*

ҚАРАХАН ДӘУІРІ ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аннотация. Мақалада Қарахан дәуірі әдебиетін оқыту, оқу процесін ұйымдастырудың тиімді бағыттары, тәсілдері және оқытудың өзекті мәселелері туралы ой қозғалады. Автор ежелгі дәуір әдебиетінің аясында оқытылатын Қарахан дәуірі әдебиетін жеке пән ретінде оқыту мәселесін көтеріп жүргендіктен осы мәселені әдебиет функциялары, уақыт талабына сай әлеуметтік-мәдени және білім беру мәселелерімен тығыз байланыстыра отырып, тың идеяларымен бөліседі. Әдебиеттің әлем мен адам туралы іргелі, жүйелі білім алуға мүмкіндік беретін метабілімділік көзі болып табылатынына тоқтала келіп, метапәндік ерекшелігіне тоқталып, оның өз заманының тыныс-тіршілігін танытатын жеке метадереккөзі, ойлау мен ізденіске, зерттеу мен жаңалық ашуға негіздейтін өзгермелі күш екенін қозғап өтеді. Мақалада

пәнді оқыту, білім беру парадигмалары және тұлға ізденісіне бағдарланған оқыту әдістері мен тәжірибе нәтижелері сөз болады. Гуманитарлық білім беру аясында Қарахан дәуірі мұраларын жеке пән ретінде оқыту аспектілері мен негіздерін жан-жақты қарастыруды мақсат тұтқан автордың тың идеяларының бірі – білімді игертумен қатар, шығарманың уақыт кеңістігіндегі орнын анықтауға, туындыны зерттеудегі тың бағыттар, еркін ойлы зерттеулерге жол ашу, әдеби мұралардың мәні мен маңызын терең танып білуге басымдық беру. Қарахан дәуірі әдебиетінің адамзат мәдениеті мен түркі халықтары құндылықтарының айқын үлгісі болып табылатындығын тілге тиек еткен автор білім беру әлеуеті, метабілімділік мәселелері туралы ой қозғайды. Жаһандану дәуірінде ұлт мәдениетін жақсы білумен қатар, мәдени және әдеби мұралардың өзекті мәселелерін көтеріп, насихаттап оны әлемдік мәдениеттің озық үлгілері деңгейінде зерттеп, таныта білетін жас ғалымдарды даярлау аса маңызды. Осы тұрғыдан заманауи білім беру парадигмалары тұрғысынан әдеби мұраларды оқыту, оның құндылықтарын қоғамға, ұрпаққа өз деңгейінде жеткізе білетін педагогикалық біліктіліктің де қажеттілігін айқын сезінген автор өз жұмысындағы нәтижелі тәжірибесімен, ізденісімен, ой-пікірімен бөлісуі – уақыт талабымен үндескен қадам. Әлемдік білім беру кеңістігіне еркін еніп, еліміздің ғылым-білім саласында өзіндік ерекшелігімен, тұлғалық тұғырымен танылатын болашақ мамандардың бойына ізгілік пен ізденіс, шығармашылық пен терең білім дарытып, дамыту педагог жауапкершілігінде екеніне тоқталған мақала авторы уақыт пен заман талабы негізінде өзекті мәселе өрісін кеңінен қозғаған.

Түйін сөздер: әдебиет функциялары, Қарахан дәуірі әдебиеті, білім беру парадигмалары, метабілімділік, метапәндік аспект, білім беру әлеуеті, метадеректер

© Д. Айтенова[1], Хулия Касапоглу Ченгел[2] , Ф. Турсуманова[3], М. Исакулова[4], 2023

[1]Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент, Казахстан;
[2]Хулия Касапоглу Ченгел. Университет Хажы Байрам Вели, Анкара;
[3]Шымкентский Университет, Шымкент, Казахстан;
[4]Шымкентский Университет, Шымкент, Казахстан.
E-mail: *daytenova@mail.ru*

ОСНОВЫ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ ЭПОХИ КАРАХАНА

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы преподавания литературы эпохи Карахана, эффективные направления, подходы к организации учебного процесса и актуальные проблемы обучения. Автор, поднимая вопрос

преподавания литературы Караханской эпохи как отдельного предмета, изучаемого в контексте литературы античности, делится новыми идеями, тесно связывая этот вопрос с функциями литературы, актуальными для времени социально-культурными и образовательными проблемами. Говоря о том, что литература является источником метапредметности, позволяющей получать фундаментальные, систематические знания о мире и человеке, она затрагивает метапредметную специфику, что она представляет собой отдельный метаданный источник, отражающий жизнь своего времени, изменяющуюся силу, основанную на мышлении и поиске, исследованиях и открытиях. В статье речь пойдет о преподавании дисциплины, образовательных парадигмах и методах обучения и результатах практики, ориентированных на поиск личности. Одна из новых идей автора, цель которой в рамках гуманитарного образования всесторонне рассмотреть аспекты и основы преподавания наследия Караханской эпохи как отдельной дисциплины – наряду с усвоением знаний определить место произведения в пространстве времени, открыть путь к новым направлениям в изучении произведения, к свободомыслящим исследованиям, уделить приоритетное внимание глубокому познанию сущности и значения литературного наследия. Подчеркнув, что литература эпохи Карахана является ярким примером человеческой культуры и ценностей тюркских народов, автор размышляет над проблемами образовательного потенциала, метапредметности. В эпоху глобализации, наряду с хорошим знанием национальной культуры, особенно важна подготовка молодых ученых, способных обсуждать и поднимать вопрос актуальных проблем культурного и литературного наследия, изучать и представлять его на уровне лучших образцов мировой культуры. С этой точки зрения обучение литературному наследию в аспекте современных образовательных парадигм, осознание необходимости педагогической компетентности, способной донести его ценности до общества, поколения на своем уровне – это шаги, соответствующие требованиям времени. В статье подчеркивается, что педагог несет ответственность за развитие, привитие чувств добропорядочности и любознательности, творчества и глубоких знаний будущим специалистам, свободно проникающим в мировое образовательное пространство и узнаваемым по самобытности их культуры, личностному положению в науке и образовании нашей страны.

Ключевые слова: функции литературы, литература Караханского периода, образовательные парадигмы, метапредметность, метапредметный аспект, образовательный потенциал, метаданные.

КІРІСПЕ

Жаңа Қазақстанның алдында еліміздің, қоғамның дамуына ықпал ететін ғылымға қатысты мәселелерді жаһандану процесінің мүмкіндіктерін тиімді қолдана отырып қарастыру мен білім беру ізденістерін тың идеялармен толықтыруды талап ететін түбегейлі проблемалар тұр. Ғылымды дамытудың алғышарттарының бірі – зерттеу негізінде өзекті мәселелерді анықтай отырып,

пәнді оқытудағы тың ізденістерге жол ашу. Бұл үдеріс ежелгі дәуір әдебиетін айналып өтпесі анық.

Әдебиет – күрделі, динамикалық, ерекше сезімталдықты талап ететін жанды құбылыс. Ол өзі өмір сүрген ортаның тынысын, жаңғырығын ала жүріп ғасырлар бойы адамзатқа тынымсыз қызмет көрсетеді. Уақыт өткен сайын ол өз ерекшелігін танытатын оқиғалар, құбылыстар, мысалдармен үйлесе отырып, уақыт призмасы арқылы сәулелеленіп, тың деректермен толысып, өз арнасын кеңейте береді. Бастапқыда әдебиеттің бір қыры, тақырыптың бір тарауы болған ой-пікірдің кеңейіп, жеке тақырып ретінде талдана бастауы да мазмұнын өсіріп, ұлғаю мүмкіндігін өрістететеді. Әр мәселе бойынша талдау, талқылау, сұрақ тудырған тұстарын зерделеу, зерттеу аясын кеңейте түседі. Зерттеулер негізінде қордаланған мәселелердің өз шешімін тауып, ғылымда жаңа бағыттар орын алатынына біздің адамзат мәдениетінің қалыптасуын, әдебиеттің дамуын немесе әдебиетті кезеңдерге бөліп қарастыру негізінде сан мәрте көз жеткізгеніміз де ақиқат. Ал осы мұраларды оқыту, оның өзіне тән ерекшелігін қарастыру және ғасырларға кететін білім арнасын зерттеу – еліміздің ғылымын дамытатын, адамзат өркениетіне үн қосатын ауқымы мен аясы кең мәселелер. Білім берудегі ірі және іргелі қадамдар. Міне, осы ауқымда Қарахан дәуіріндегі әдебиеттің оқытылуына қатысты өзекті мәселелерді қарастырып, ойымызды негіздесек.

МАТЕРИАЛДАР МЕН ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ

Кез келген пәнді оқыту барысында ғылыми-теориялық, теориялық-әдістемелік, тарихи-танымдық негіздерге басымдық берілуі қалыптасқан жағдай. Алайда пәнді оқыту аспектілерін ашып қарастыратын болсақ, онда негізгі үш білім көзін анықтайтынымыз шындық: филологиялық (нақты пәндік білім), мәдени және адамтану (қосымша білім – метабілімділік). Бұл білім көздері тарихи кезеңдер аясындағы материалдармен жұмыс әлеуеті мен білімділік өрісін арттыра түседі: метатанымдық, метабілімділік, метадеректік, метақұзыреттілік т.б. Заманауи білім беру жаңа стандарттарының негізгі идеясы – нақты білім беруден тереңірек, тұлғаның адамзат өміріндегі қандай да бір білім көздерін танып-білуі, оны өзге білім көздерімен толықтырып кемелдене түсуі және өз білімін өмірде қолдана білуі. Яғни өз білімін тиімді және еркін түрде дамыта отырып, біліммен, іс-әрекеттермен әрекет ету тәсілдері; әр түрлі жағдаяттарда, қалыптас тыс жағдайларда орын алған мәселелерді шеше білу, болжам жасау, ойын жан-жақты қарастыру, салыстыру, дәлелдеу, көз жеткізе отырып қисындастыру арқылы бастама көтеру, тың нұсқалар кеңістігінде әрекет ету – бір сөзбен айтқанда, функционалдық сауаттылық, құзыреттілік біліктілік деңгейінен танылу.

Жоғарыда айтылған ойлардың бәрінің талабына сай келетін ежелгі әдебиетті оқыту Қарахан дәуірі әдебиетін оқыту мәселелерінің де өзектілігін айқындайды. Ең алдымен тілге тиек болатын мәселе – Қарахан дәуіріндегі әдебиет туындыларының бүтін бір мемлекеттің, түркі дәуірінің алтын кезеңі –

Қайта Өрлеу дәуірінің діңгегі болып табылатынында. Шығыстанушы А. Мец бұл кезенді «Мұмылман Ренесансы» деп бағалаған (Мец, 1966). Ренессанс кезеңі тек Еуропаға ғана тән құбылыс емес екендігін, мәдениеті мен тарихы дамыған халықтардың барлығының еншісінде болатындығын Н.И. Конрад та атап өтеді. Қарахан дәуірінде жазылған шығармалар түркі мәдениеті мен әдебиетінің бұлағынан бастау алып, оның деңгейін мәдениет пен даналықтың телегей теңізі күйіне дейін көтерді, солай әлемге танытты, мойындатты. Біздің алдымыздағы мақсат – осы мәдениет жауһарын ғасыр мен ұрпақ еншісіне ұсыну. Осы тұста оқытудың өзекті мәселелері тағы да алдымызға қойылатын міндеттерді анықтай түседі: қалай оқыту, нені ескеру, іздену және білімді игеруге дұрыс бағыттар сілтеу.

Бұл бағытта ғылыми-теориялық, теориялық-әдістемелік, тарихи-танымдық негіздерге басымдық берілуінен бұрын ескерілетін жайт – педагогикалық-психологиялық немесе психологиялық-танымдық аспектілерді ескеру. Көркем шығарма, оның құрылымы, мәні мен маңызы туралы қалыптасқан ұғымдарды үйрету «жаттандылықпен» жүзеге асырылмай, оны қабылдайтын тұлғаның тұлғалық-психологиялық ерекшеліктері арқылы игерілген білім көзінің тың көзқарастар кеңістігінде танылатыны ескерілуі керек. Әдебиетті игеретін тұлға – әсіресе, бүгінгі күнде, «қарама-қайшылықтар формуласы»: олар – көнбістік пен келіспеушіліктің, шиеленісті жағдайлар тудыру мен бөгет болатын пікірлердің алдын алудың, түсінбеушілік пен ерекше интерпретацияның қосындысы. Егер осы қасиеттердің ғылым игілігіне қызмет етуін ұйымдастыра білсек, біздің алдымызда ғасырдың тілін түсінетін, уақыттың барлық «дыбыстарын» ажырата алатын ұрпақ тұрғанын сезінер едік. Демек, оқыту барысында принциптердің, идеялардың өзара әрекеттесу процестерін күшейту, филологиялық білім беру зертханасын құра білу әдебиет пәнінің бөліп қарастыру, құрылымдар мен модельдерді айқын тани білу, құндылықтар құндылығын жүйелі түрде оқып-білуге жол ашады. Осы мәселелерді ескере отырып, Қарахан әдебиетін оқытудың басты бағдарлары мен ауқымын анықтауға болады.

Пәнді оқыту барысында білім беру парадигмалары әдіснамалық, теориялық, ғылыми ізденіс модельдерін жинақтайтын тұтас ұғым аясында көрініс береді. Педагогикада барлық парадигмалар өзара бірлікте қаралады. Біз де осы тұрғыдан негізгі парадигмалар үйлесімін бағдарға аламыз: когнитивті, тұлғаға бағытталған, функционалды, мәдени. Бұл – когнитивті яғни ойлау негізінде қабілет, таным, жадыны дамыту парадигмасы, тұлға әлеуеттері негізінде оқыту және қоғам функцияларына қатысты қажеттілік тудырған, адамзат үшін аса маңызды мәдени-әлеуметтік мәселелерге қатысты парадигмалар тұрғысынан оқу процесін қарастыру және аса маңызды. Осы негізде Қарахан дәуірі әдебиетін оқытуды мәтапәндік және мәдениеттің білім берудегі рөлімен байланыстыра қарап, жеке пән ретінде оқыту мүмкіндіктері аясын кеңейтуге болады. Әдебиет пен мәдениеттің, өмір мен тұлғаның байланысын зерттеген адам өзінің білім мен белгілі бір мәдениеттің субъектісі, қоғам дамуының қозғаушы күші екенін де танып біле алады. Міне, білім беру парадигмалары өз мәнінде қамтылған тұста ғылыми-әдіснамалық, ғылыми-зерттеушілік, ғылыми-педагогикалық процестер кіріктірілген әрі нәтижелі түрде жүзеге асырылады. Яғни білім алудан бастап, игерілген білім көзінің тұтас әлемді тануға мүмкіндік беруі, жаңа идеялар мен тың ізденістерге бастайтын прогрессивтік қадамдар үстеле түседі. Ғалым Т.Кунның айтуынша, «теория мен құбылыстар парадигмалар аясында өңделіп», айқындала түспек (Кун, 2008).

НӘТИЖЕЛЕР МЕН ТАЛҚЫЛАУЛАР

Студенттермен ұйымдастырылған ізденіс, зерттеу жұмыстарын 4 бағытта жоспарладық.

1. Шығармалар тарихын зерттеу жұмыстары

Географиялық, тарихи мәдени кеңістік ауқымы
Шығыс Қарахан мемлекетінің территориясы – Жетісу өңірі, Қашқар, Хотан аймағы және Ферғананың бір бөлігі. Орталығы – Қашқар қаласы, астана – Құзорда (Баласағұн). Батыс Қарахан мемлекетінің ордасы Тараз қаласында, кейіннен Самарқанд қаласында орналасты.
Махмұд Қашғари саналы ғұмырын түркі халықтарының екінші ордасы Қашқар қаласында өткізген. Ол Қашқардан бастап бір жағы Жетісу, Мауереннахр, Хорезм, ал екінші жағынан Римге дейінгі ұланғайыр жерді аралап, мол материал жинайды. Жүсіп Баласағұни Іле мен Шу өзені аңғарындағы үлкен өлкеде өмір сүрді. Мемлекеттің бір кездегі астанасы, Қарахан мемлекетінің әкімшілік және сауда-саттық орталығы Баласағұн шаһарында туған. Шығыс Түркістан, Қашқар, Баласағұн, Жетісу өлкелерін билеп тұрған Боғрахан тұсындағы тұғырлы тұлға. Махмұд, Жүсіп және сайрамдық Ахмет Яссауидың еңбектері төрткүл дүниеге тараған, көшірмелері Каир, Вена, Рим, Стамбул кітапханаларынан орын алғаны да географиялық, тарихи-мәдени зерттеу ауқымын өрістетете түседі.

2. Шығарма өмірін зерттеу.

Өмір сүру кезеңі	Қамтылған мәліметтер
X – XXI ғғ	Көне түркі мәдениеті, даму кезеңдері; Қарахан дәуірі мәдениеті, түркі мәдениетінің өркендеуі; Еңбектердің көшірілу, таралу, зерттелуі.

3. Шығарма деректерімен жұмыс.

Тақырыптар, деректерді талдау	Метабілімділік
Қарахан дәуірі Реннесансы	Еуропа Ренессансы: ерекшелігі мен ұқсастықтары
Деректердің бағалылығы, құндылығы мен маңызы	Зерттеу еңбектері негізінде қорытындылар даярлау, шығарма деректеріне қатысты тың идеялар топтамасын ұсыну.
Қашғари картасы	Бүгінгі карталар дерегімен салыстыру қорытындылары

Осы бағытта орындалған жұмыстар нәтижесінде студенттердің филологиялық білімі толықтырылып, тереңдету мүмкіндігі жүйелі және нәтижелі жүзеге асырылды. Жүсіп Баласағұнның шығармасындағы мазмұн, бейнелілік пен полемика, сөз саптау, ізгілік иірімдерін Азиядағы түркі әдебиеті өкілдері (Ахмет Яссауи, Мұхаммед Баха ад-Дин, Руми және Бабарахим Машраб) шығармаларынан бастап, заманауи ақындар поэзиясымен де байланыста қарастырды. Қай заманда да «ел билеушісінің, ел тұлғасының бойындағы басты қасиет – адамдарға, қоғамға қызмет ету» екеніне зерттеу еңбектерінен нақты дәлелдер келтірді (СПбГУ, сборник, 2016). Сонымен бірге А. Бомбачи мақаласындағы түркі поэзиясы ерекшеліктері, Л. Базеннің көне түркі ескерткіштері туралы мақалалары да тың пікірлерге негіз болды (Бомбачи т.б., 1986). Сонымен қатар түркі халықтары фольклоры, көне түркі әдебиеті мен ежелгі дәуір әдебиеті үлгілерінің салыстырмалы жұмыстары ізденіс пен зерттеу аясын кеңейте түсті. Әдебиетті оқыту әдістемесіне негіз болған зерттеулер (Егеубаев, 2013), әдебиетті оқыту бағытындағы тәжірибе нәтижелері (Бітібаева, 2003), педагогикалық білім аспектілерін жан-жақты қарастыруға негіз болған ежелгі әдебиетті зерттеу еңбектері (Келімбетов, 1991), салыстырмалы оқыту мәселелеріне қатысты (Короглы, 1983), әдебиетті оқыту негізінде ұлттық білім беру мәселелерін қамтыған (Қыраубаева, 2010) ғалымдар еңбектері бойынша толық әрі терең қарастырылып, тұжырымдалды. Қарахан дәуіріндегі жазба ескерткіштермен танысу барысында әдеби туындылардың түркі әдеби тілін қалыптастыруға үлес қосқаны, тарихи-әлеуметтік кезеңдегі мемлекеттік басқару ісіндегі түркілік басқару сипаты басым екендігі де назардан тыс қалмады. Ол бүгінгі күнге дейін өзекті болып табылатын әдеби тілдің мемлекеттік тіл ретіндегі мәртебесінің кепілі болып табылатынын айтып өткен студенттер бұл әдеби шығармалардың халыққа түсінікті әрі жылдам таралуының бір себебі болуы мүмкін деген пікірлерін дәлелдеді. Әдеби шығармалардың сол кезеңдегі тарихи үдерісті, сол кезеңдегі халықтың тыныс-тіршілігін және озық ойы мен дүниетанымын танытатынын да өзекті мәселе етіп көтерген студенттер Қарахан дәуірі мәдениетінің, әдебиетінің өзіндік ерекшелігін айқын көрсете білді.

Білім алушының жаңашыл ізденістермен таныса отырып, мәселені талдап, проблеманы анықтау, оны зерттеуде жүйелілікпен жұмыс істеуіне мүмкіндік берілді. Ол өз кезегінде кең ауқымдағы ақпараттық арнамен жұмысты жүзеге асыру кепілі болды. Студенттердің жұмыс істеу, ойлау, өзіндік тұжырымын жасау белсенділігі артты, логикалық ойлау алгоритмін қалыптастыратын

талдау, жинақтау, салыстыру, жалпылау мен жалқылау және тың идея табу, өңдеу т.б. әдістерді қолдануына жол ашылды.

Қарахан дәуіріндегі әдеби мұралардың дереккөздері ретінде араб-парсы әдеби шығарма деректері, тарихи–археологиялық мәліметтер, географиялық ақпараттар мен фольклорлық шығармалар мен аңыз әңгімелер, сол тұста өмір сүрген тұлғалардың еңбектері мен сол кезеңге қатысты қандай да бір пікір, оқиға үзіктері қолданылады. Студенттер жұмысын бағалау барысында дереккөздер және олармен жұмыс бағыттарына ерекше назар аударылды. Дереккөздерді таңдауға шек қойылмады. Кітапхана, ғылыми деректер қоры, интернет (https://melimde.com/) т.б. мүмкіндіктерді қолданған білім алушылар өздері жасаған жұмыстарын таныстырған кезде «тарихи-танымдық мәліметтерден бастап, сандық деректер арнасын» танып білуге, қолдануға жағдай тудырылғанын атап көрсетті. Сонымен қатар, деректермен жұмыс істеу барысында ұлт мәдениетінің ұлттық код туралы«жаңғырған қоғамның тамыры тарих тереңінен бастау алатын рухани код» (Назарбаев, 2017) екендігі жан-жақты талданды.

ҚОРЫТЫНДЫ

Жұмыс нәтижесінде студенттер пәндік білімді игеруді тың метакеңістікте ұйымдастыруға бағдар алды. Осы тәжірибе негізінде пәнді оқытудың метатанымдық аспектілері (Шакен, 2021) нақты пәндік және метапәндік тұрғыда қарастырылып, оның ішкі әлеуетін зерттеу ісін өрістете түсті. Метапәндік аспектілерді тану, оның өз жұмысындағы мәні мен маңызын зерделеу негізінен тұлғаның қабілеті мен құзыреттілігін арттырады. Ол шығарма авторы немесе шығарма кейіпкерін талдау арқылы болмысын танып қана қоймай, сол кейіпкердің, тұлғаның қабілет-қарымын өз бойына сіңіреді. Оның педагогикалық іс-әрекетті дамытуға бейімдейтін маңыздылығын жете түсініп, тұлға шығармашылығын дамыту мүмкіндіктерін тиімді пайдалана алады. Уақыт кеңістігі, мерзімдік алшақтыққа қарамастан тұлғалық көзқарастар мен ойлау ұстанымдарының «көлденеңінен» (жеке тәжірибеде қалыптасатын «қарым-қатынас ғылымы»), «тігінен» (жеке тұлғаның құндылықтар қоры) тоғысуын түсініп, ақиқат пен өмір шындығын қабылдау орын алады (Сосновская т.б., 2014). Осының нәтижесінде студент метадеректермен жұмыс істеу шеберлігін меңгереді [*https://kk.eyewated.com/*]: туындыны – өнер, көркем мәтінді – ақпараттар қоры, тұтас шығарманы – ұлт мәдениетінің конденсаторы деп тани отырып, метадеректерді герменевтикалық (мағынаны тану, дамыту, идентификациялау, мәнмәтіндер, ой астары, ой күмбезі, сөз қуаты мен кері байланыс т.т.) әдіспен (Гадамер, 2005) талдау ерекшелігін еңсереді. Бұл студенттің ойлау ұшқырлығын қалыптастырады. Студент әдеби біліммен қатар, тарих, қоғам дамуы заңдылықтарын таниды, зерттеу кеңістігін игереді. Қарахан дәуірі әдебиетін оқыту өзектілігін айқындай түсетін «пән–білім алушы– білім алу кеңістігі» триадасын танып, болашақ маманның шеберлік тәжірибесі қалыптаса бастайды. Оның зерттеушілік және оқытушылық қырлары

ашылып, маман ретінде өз бағдарын таба алады. Қарахан дәуірі әдебиетінің өз кезеңінде жоғары дәрежедегі «әдеби-мәдени дәстүрдің, көркемдік-танымның қалыптасқан мектебі» (Егеубай, 2006) болған сын-сипаты, тұтас ұлттың, мемлекеттің, адамзат өркениетінің алтын діңгегі болған өзектілігі айқындала түседі. Ал осы маңызды мәселелерді анық таныған маман, болашақта батыл қадамдар жасап, білім кеңістігінде өз сүрлеуін қалыптастыратын тың құбылыс болары сөзсіз. Ежелгі дәуір әдебиетінің ішіндегі ең ауқымды арнасы –Қарахан дәуірі әдебиеті, адамзат тарихындағы әдеби ескерткіштердің алтын қорын ұлғайтумен бірге, «мәңгіліктің мәңгілігі» ретінде ұрпақтар игілігіне қызмет ететін құнды қазына. Бұл әдеби мұралар жаһандану жағдайында да тұлғаның жан-жақты қалыптасуының қайнар көзі ретінде өз қызметін жалғастыра берері сөзсіз. Бұл – жаңа ғасырда өмір сүріп отырған ұрпақ көзімен шығарманы талдау және ежелгі дәуір құндылықтарын бүгінгі күнгі құндылықтармен астастыру ізденісі. Ол өз кезегінде тұлғаның білімді ғылыми-теориялық негізде меңгеріп қана қоймай, тәжірибелік қолданысқа бейімдеуге және ақпараттық деректерді сұрыптап қолдана білетін зияткер тұлға ретінде дамуына бағдар болып табылмақ. Ондай тұлға өз ортасының креативті, көшбасшы тұлғасы ретінде қоғам дамуы мен ғылым болашағына зор үлес қосары сөзсіз.

ӘДЕБИЕТТЕР

Актуальные вопросы тюркологических исследований. К 180-летию кафедры тюркской филологии Санкт-Петербургского государственного университета / Сб. статей под ред. Н.Н. Телицина, Й.Н. Шена. — СПб.: СПбГУ, 2016. – 592 с.

Бітібаева Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі мен технологиясы. – Алматы, 2003.

Гадамер Г.Г. Философия және герменевтика. (Ауд. Ғ. Зайыпов). «Әлемдік философиялық мұра» топтамасы. Алматы: «Жазушы», 2005

Зарубежная тюркология. Выпуск I. Древние тюркские языки и литературы. Изд. «Наука». М.,1986

Келімбетов Н. Ежелгі дәуір әдебиеті. «Мектеп» Алматы, – 1991

Классикалық зерттеулер. 17-том. «Әдебиет әлемі» Алматы, 2013

Короглы Х.Г. Взаимосвязи эпоса ратодов Средней Азии, Ирана, азербайджана, М. Наука. 1983

Кун Т. Структура научных революций. – М.: Прогресс, 2008. – 288 с.

Құтты білік /Көне түрк тілінен аударған, алғы сөзі мен түсініктерін жазған А. Егеубай – Алматы: «Өлке», 2006. – 640бет. 2-басылым

Қыраубаева А. (2010). 5 томдық шығармалар жинағы. Алматы. «Өнер»

Мец А. Мусульманский Ренессанс. М., 1966. 332 с.

Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласы 12 сәуір 2017. http: //online.zakon.kz/

Сосновская И.В., Островская В.В. Активизация работы с «нелинейным знанием» как мотивационный аспект современного урока // CredeExperto: междунар. электрон. науч.-пед. журнал. – 2014

Шакен Ф.К. Инновациялық білім берудегі оқушылардың метатанымдық қабілетін дамытудың педагогикалық шарттары // Молодой ученый. — 2021. — № 2 (344). — С. 302-305. — URL: https://moluch.ru/archive/344/77459/

https://melimde.com/1-derekterdi-negizgi-trleri-ih-fasirdafi-arab-parsi-derekteri.html

https://kk.eyewated.com/

REFERENCES

Actual Problems of Turkological research. 180th anniversary of St. Petersburg state university's departments of Turkic philology / under edition of N.N. Telitsyn, J.N. Shena. St. Petersburg

"Sankt Petersburg" (St. Petersburg) publishing house, 2016. Page 592. (in Rus.)

Bitibayeva K. Methodology and technology of reading literature. Almaty, 2003. (in Kaz.)

Gadamer G.G. Philosophy and hermeneutics. (AUD. G. Zaipov). Collection "World philosophical heritage". Almaty: "Writer", 2005 (in kazakh) "Kutty Bilik". Translated from the ancient Turkic language, with preface and commentary by A. Egubay, 2nd edition. Almaty, "Olke" publishing house, 2006. Page 640. (in Kaz.)

Metz A. Muslim Renaissance. Moscow, 1966. Page 332. (in Kaz.)

Kuhn T. The structure of Scientific Revolutions. Moscow, "Progress" publishing house, 2008. Page 288. (in Rus.)

Classical research. Volume 17. The world of literature. Almaty, 2013. (in Kaz.)

Foreign Turkology. Ancient Turkic languages and literature. Moscow, "Nauka" publishing house, 1986. (in Rus.)

Kelimbetov N. Literature of ancient times. "Mektep" publishing house, Almaty. 1991. (in Kaz.)

Korogly Kh.G. The interconnection of the epic of the ratodes of Central Asia, Iran, Azerbaijan. Moscow, "Nauka" publishing house. 1983. (in Rus.)

Kyraubayeva A. Collection of works in 5 volumes.Almaty. "Oner" publishing house, 2010. (in Kaz.)

Nazarbayev N.A. Article on the program "Looking to the future: modernization of public consciousness". 12 September 2017. http:/ /online.zakon.kz/ (in Kaz.)

Sosnovskaya I.V., Ostrovskaya V.V. intensification of work with "nonlinear education" as a motivational aspect of the modern lesson. International scientific and educational digital magazine "CredeExperto", 2014. (in Rus.)

Shaken F.K. Pedagogical conditions for the development of metacognitive abilities of students in innovative education. "Molodoi uchenyi" magazine, № 2 (344), 2021. Page 302-305. URL: https://moluch.ru/archive/344/77459/ (in Kaz.)

https://melimde.com/1-derekterdi-negizgi-trleri-ih-fasirdafi-arab-parsi-derekteri.html (in Kaz.)

https://kk.eyewated.com/ (in Kaz.)

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see http://www.elsevier.com/publishingethics and http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see http://www.elsevier.com/postingpolicy), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check http://www.elsevier.com/editors/plagdetect.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will onh accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www: nauka-nanrk.kz

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

http://www.bulletin–science.kz/index.php/en

Заместитель директор отдела издания научных журналов НАН РК *Р. Жәлиқызы*

Редакторы: *М.С. Ахметова, Д.С. Аленов*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадыранова*

Подписано в печать 28.02.2023.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

27,5 п.л. Тираж 300. Заказ 1.

Национальная академия наук РК

050010, Алматы, ул. Шевченко, 28, т. 272-13-19